

el-Melik ez-Zâhir Rükneddîn Baybars el-Bundukdârî (1260-1277)

Kutuz'un katlinden sonra onu öldüren kişinin sultan olması da tabî idi. Zaten Baybars, el-Bahriyye'nin en kudretli emîrlerinden birisi olup Kutuz'u öldürme fikri de ona aitti. Bunlara ilâveten Baybars, Moğollar ile savaşta fevkalâde şeref ve ün kazanmıştı. Kaynakların bildirdiğine göre el-Bahriyye ümerâsı, Kutuz'u katlettikten sonra es-Sâlihiyye'de saltanat otağında toplanmışlar ve Baybars'ı sultan yapmaya oy birliğiyle karar vermişlerdi. Onları otağın girişinde karşılayan Atabek Fârisüddîn Aktay'a Sultan Kutuz'un öldürüldüğünü haber vermişler ve Aktay onlara "Onu hanginiz öldürdü?" diye sorunca Baybars "Ben" diye cevap vermiş ve Aktay "Hünkarım, buyur O'nun tahtına otur" demişti. Bu kadar kolaylıkla ve basitçe, öldüren öldürülenin yerini almış ve kurbanın kanı kurumadan yeni hükümdar için askerlerden bağlılık yemini alınmıştı.

es-Sâlihiyye'de bu merasim yapıldıktan sonra Emîr Aktay'ın Sultan Baybars'a "Kal'atü'l-Cebel'e girip tahtına oturmadıkça bu iş tamam olmaz" demesi üzerine Baybars, yanında emîrleri olduğu hâlde süratle Kâhire'ye geldi ve Aynu Câlût kahramanı Kutuz için süslenmiş olan caddelerden geçerek Kal'atü'l-Cebel'e çıktı. Baybars'ı kalede Nâibü's-saltana Emîr İzzeddîn Aydemir karşıladı. Baybars durumu ona anlattı. Aydemir de hemen yeni sultana biat etti.

Tarihçinin rivayet ettiğine göre, es-Sâlihiyye'de kendisine *el-Melik el-Kâhir* unvanı verilen Baybars, bu lakabın uğursuz olup bununla lakaplanan bir hükümdarın iflâh etmediğinin kendisine söylenmesi üzerine, *el-Melik ez-Zâhir* unvanını aldı.

Baybars'ın 26 Ekim 1260 tarihinde Kal'atü'l-Cebel'de tahta oturması ile Memlûk tarihinde yeni bir safha başladı. Baybars içte ve dışta yaptığı icraatıyla Mısır ve Suriye'deki Memlûk Devleti'nin hakikî kurucusu olmuştur. Memlûk Devleti'nin kuruluşunu takip eden on yıl içerisinde beş sultanın tahta geçtiğini hatırlayacak olursak, başlangıçta bu devletin içinde bulunduğu istikrarsızlığı anlamak kolaylaşır. Baybars'a gelince o, on yedi yıl müstakil olarak saltanat sürmüş olup *el-Memâlik el-Bahriyye*'den Sultan en-Nâsır Muhammed b. Kalavun'dan başka kimse bu kadar uzun müddet saltanat sürmemiştir. Baybars'ın uzun müddet hükümdarlık yapması onun siyasetinin başarısına delalet ettiği gibi, idaredeki istikrarı da gösterir.

Baybars, sultan olur olmaz dışarıda Moğol ve Haçlı tehlikesine karşı koyarak, nüfuzunu Nûbe ve Arap Yarımadası'nda yayacak geniş ufuklu bir siyaset takip etmeye başladı. İçeride ise ayaklanmaları bastırarak emniyet ve asayişini temin ile halkın yükünü hafifletecek bir sürü tedbir aldı. Ayrıca Mısır ve Suriye'de kendisinden sonra uzun müddet devam eden Memlûk hâkimiyetini temin edecek idari nizamın esaslarını koydu, büyük ıslahat yaptı.

Baybars bu icraatını yapabilmek için bir taraftan İlhanlılara karşı Altınorda ile anlaşırken, Suriye'deki Haçlılara karşı da Bizans İmparatorluğu ile anlaştı. Öte yandan Memlûklerin Mısır ve Suriye'deki hâkimiyetini kuvvetlendirmek için Bağdâd Abbasî Hilâfeti'ni Mısır'da yeniden tesis etti.

Baybars Devri'nde Memlûk-İlhanlı Münasebetleri

Baybars, İlhanlıların Memlûk topraklarına yaptığı hücumları (1265, 1269, 1271) başarı ile püskürttü. Onlara kendi gücünü göstermek için karşı hücumlarda bulundu. Nitekim 1277 yılında İlhanlıların himayesinde olan Anadolu Selçukluları ülkesine yürüdü ve burada müşterek İlhanlı ve Selçuklu ordusunu Elbistan ovasında 18 Nisan tarihinde mağlubiyete uğrattı. Onun dönmesinden sonra İlhan Abaka (1265-1282) Elbistan'a geldi ve savaş meydanının tamamen Moğol ölüleriyle dolu olup bir tek Selçuklu askerinin bile ölmediğini görünce "Bütün Anadolu'nun tahrip edilmesini ve karşılaşılan herkesin öldürülmesini" emretti. Denildiğine göre İlhanlılar, Erzincan'dan Kayseri'ye kadar Anadolu'da beş yüz bin (?) Müslümanı öldürmüşlerdi.

Memlûk-Haçlı Münasebetleri

Memlûkler, Moğollara karşı verdikleri mücadele ve gösterdikleri başarıyı Yakın Doğu'daki Haçlılara karşı da gösterdiler. Memlûkler bu mücadelede Moğollara karşı kazandıkları başarıdan daha mühim başarılar elde ettiler. Çünkü onlar Suriye'deki Haçlı tehlikesini kökünden söküp nihaî olarak onları buradan kovmuşlardır. Bunu yaparken Memlûkler bazen hem Haçlılara hem de Moğollara karşı aynı anda savaşmak mecburiyetinde kalıyorlardı.

Memlûklerin, Haçlılara karşı kazandıkları ilk başarı el-Mansûra'yı onlardan kurtarmaları ve görüldüğü gibi 1250 yılında Farskûr'da Haçlı ordusuna ağır bir darbe indirmeleridir.

ez-Zâhir Baybars 1265 Şubatı başlarında büyük bir ordunun başında yürüyüşe geçerek Kaysariyye, Yafa, Aslis ve Arsuf şehirlerini teslim aldı. 1266 yazında Safed ve er-Remle'yi aldı. Küçük Ermenistan Kırallığı'na ağır bir darbe indirdi.

Antakya'nın Fethi (1268)

Baybars 1267 yılında Taberiyye ve Akkâ mıntıkalarını yağmalayıp ertesi yıl Yafa, eş-Şakîf ve Arnûn şehirlerini istila etti. Nihayet Haçlılara karşı istila harplerini Antakya fethi ile taçlandırdı (Nisan 1268). Antakya'da o kadar çok ganimet ele geçti ki "Parayı taslarla bölüştüler".

1268 yılında Antakya'nın Müslümanların eline geçmesi fevkalâde mühim bir hadisedir. Çünkü Antakya, Urfa'dan sonra Haçlıların Doğu'da kurdukları (1907) ikinci prenslik olup buranın ele geçirilmesi Haçlıların XI. yüzyılın sonlarına doğru Suriye'de kurdukları büyük binanın çökmeye başladığının yeni bir delilidir.

Baybars 1271 yılında Trâblus Prenslığı'ne (1109-1289) hücum etti. Safitâ, Hısnu'l-Ekrâd ve Hısnu Akkâr kalelerini ele geçirdi. Akkâ'nın kuzeydoğusundaki Hısnu'l-Karîn kalesini istila etti. Bu son kale Töton Şövalyeleri'nin elindeydi. Öte yandan Baybars, Kıbrıs kralının Suriye'deki Haçlı kuvvetlerini birleştirmek için gayret sarf etmesi ve Kıbrıslıların Doğu Akdeniz'de dolaşan İslâm gemilerine hücum etmesi gibi sebeplerle 1270 yılında adayı

fethetmek için bir donanma gönderdi. Fakat fırtınaya yakalanan Memlûk donanmasının büyük bir kısmı ada sahillerinde batarak bu seferin başarısızlıkla neticelenmesine sebep oldu.

Baybars, aslen Kıpçak Türklerindendi. Uzun boylu, esmer, mavi gözlüydü. Gözünün birinde küçük bir nokta vardı. Sesi gürdü. Çevgân (Polo) oyununa çok düşküdü. Mısır'da iken haftada iki gün, Suriye'de iken de bir gün mutlaka bu oyunu oynardı. Her türlü hayvana çok iyi binerdi. Çok cesurdu. Fakat aceleci ve sertti. Denildiğine göre on iki bin memlûkü vardı.

Baybars, getirdiği yenilikler ve kurduğu müesseselerle Memlûk Devleti'nin hakikî kurucusu sayılır. *Cengiz Yasası*'nı ve töreyi tatbik ederdi. Hayır ve hasenatı boldu. Üçü oğlan on çocuğu olmuştu.